

Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi

ISSN 1303-2054 | e-ISSN 2564-7741

Yıl: 24, Sayı: 42, Temmuz-Aralık 2019

HADİSLERİ HİKÂYELERLE ANLATMAK

Kitap Değerlendirme Yazısı (Değerlendirilen Kitaplar):

Münire Daniş, *Dinle Sözü Sevgili'den: Hadis Öyküleri*, İstanbul: Timaş Yayınları, 2014, 175 sayfa.

Ebû Ammâr Mahmûd el-Mısrî, *Hadis ve Hikâyelerle Müslüman Çocuğa Yol Haritası* (çev. Adil Yavuz), Konya: Kitap Dünyası Yayınları, 2015, 168 sayfa.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Faruk AKPINAR

ofakpinar@sakarya.edu.tr

ORCID ID: 0000-0003-2038-4948

Selçuk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi
Hadis Ana Bilim Dalı

Atıf@ Akpınar, Ömer Faruk. "Hadisleri Hikâyelerle Anlatmak". *Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (Aralık 2019): 311-316

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types	: Kitap Değerlendirmesi / Book Review
Geliş Tarihi / Received	: 27 Ekim 2019 / 27 October 2019
Kabul Tarihi / Accepted	: 10 Aralık 2019 / 10 December 2019
Yayın Tarihi / Published	: 15 Aralık 2019 / 15 December 2019
Sayı – Issue	: 42
Sayfa / Pages	: 311-316

Konusunu gerçekte yaşanmış veya yaşanması imkân dâhilinde olan hayattan alan ya da heyecan ve zevk veren ilgi çekici ve öğretici olaylar anlatmak suretiyle hayalde kurgulanan hikâye/öykü, eğitim-öğretimde oldukça etkili yöntemlerden biridir. Kur'ân'da pek çok kıssaya yer verilmesi, Hz. Peygamber'in bazı hususları temsili hikâyelerle anlatması, İslam edebiyatında zengin bir kıssadan hisse kültürünün oluşmasında hikâyenin eğlendirirken öğretme özelliğinin tesiri olduğu söylenebilir. Çünkü hikâye, başta çocuklar olmak üzere kişiye, farklı hayat tecrübeleri kazandırır; bireyin duygu ve düşünce dünyasını zenginleştirir, ona kendisini yerinde ve doğru ifade edebilmesinin kapısını aralar. Ehil kimselerce kurgulanmış hikâyeler, öğrettiği birçok bilginin ve okurun kelime dağarcığını genişletip dilini geliştirmesinin yanı sıra anlattığı olaylar ve örnek gösterdiği şahsiyetlerle kişiye pek çok erdem kazandırarak onun karakter gelişimine katkı sunar. İslam edebiyatında bu gaye ile yazılan manzum veya mensûr pek çok hikâye örneği bulmak mümkündür. Hz. Peygamber'in hayatından kişinin duygu ve düşünce dünyasına hitap edecek bazı kesitlerin hikâye edilmesi, onun farklı zamanlarda ashabına anlattığı kısa hikâyelerin nakledilmesi ve önemli mesajlar veren bazı veciz sözlerinin bir dizi olaylar örgüsü içinde tema olarak sunulması tarzında hazırlanan çalışmalar bunlardandır. Özellikle öğrenilen bilgilerin daha uzun süre akılda kaldığı çocukluk yaşlarına hitaben M.Yaşar Kandemir'in *Çocuklara Hikâyelerle Kırk Hadis ve Arapça Öğrenenler İçin Hikâyelerle 40 Hadis*, Mürşide Uysal'ın *Kırk Hadis Kırk Hikâye*, Ayşe Serra Kara'nın *Hikâyelerle Kırk Hadis*, Mehmed Said Çimen'in *Kırk Hadis Kırk Hikâye*, Behlül Bera'nın *Hadis Hikâyeleri*, Ali Karaçam ve Kevser Şahin'in *Hikâyelerle 365 Gün Hadis*, Harun Kırkıl'ın *Hikâyelerle Kırk Hadis*, Veysel Akkaya'nın *Hadisler ve Hikâyelerle Namaz-Zekât ve Sadaka-Oruç-Hac ve Umre* adlı eserleri, Diyanet İşleri Başkanlığınca *Hikâyelerle Çocuklara 40 Hadis* adlı proje kapsamında hazırlanan ve çizgi resimler eşliğinde anlatılan hikâyeler bu anlamda bir boşluğu doldurmaktadır. Bu meyanda Münire Daniş tarafından kaleme alınan *Dinle Sözü Sevgiliden* başlıklı hadis öyküleri ile Mahmûd el-Mısıri'nin yazdığı *Hadis ve Hikâyelerle Müslüman Çocuğa Yol Haritası* adlı eser zikre değerdir.

1. Günümüz öykücülerinden, kendisini "klasik İslam tahkiyesinden beslenen" biri olarak tanımlayan¹ Münire Daniş, mezkûr eserinde, Hz. Peygamber'in nasihatlerinden seçtiği 40 meseleyi kendisine has üslubuyla hikâye etmektedir. "Yolların en hayırlısı Muhammed'in yoludur" düsturundan hareket eden yazar, Allah Rasûlü'nün sünnetini hayata hâkim

¹ <https://www.haksozhaber.net/munire-danisle-oyku-yazarligi-uzerine-7706h.htm>, 06.10.2019.

kılacak, Allah'ın razı olduğu insanın niteliklerini, kâh Hz. Peygamber'in anlattığı hikâyelerden hareketle, kâh onun veciz ifadelerini hayatın akışı içine yerleştirerek ortaya koymaya çalışmaktadır. Bu anlamda eser, nebevî nükteleri yediden yetmişe her kesime hitap eder tarzda ele almasıyla okunacaklar listesine eklenebilir.

Bununla birlikte eserde göze çarpan bazı eksikliklere ve birtakım önerilere işaret etmek faydalı olacaktır. Öncelikle hadislere dair yazılan eserlerde zikredilen her hadisin kaynağının verilmesi büyük önem arz etmektedir. Yazar, her ne kadar çoğu rivayetin geçtiği kaynağa ismen işaret etse de kaynakta geçtiği yerin gösterilmemesi büyük eksiklik olmuştur. Belli bir kaynakta olduğu belirtilen rivayetin aslını görmek isteyen okuyucu, referans gösterilen ismin tüm eserlerine, eserlerinin de tamamına bakmak zorunda bırakılmıştır. Sözelimi "Buhârî" yazılan her rivayet *Sahîh-i Buhârî*'de mi bulunmaktadır? "İbn Ebî'd-Dünya" diye kaynak verilen bilgi (s. 45) onun hangi eserinden alınmıştır? Ayrıca kaynak gösterilen bazı eserler, hadisler için tali kaynaklardır. Rivayetin asıl kaynağına işaret etmek ilmin bir gereğidir. Sözelimi s. 111'de "İmam Gazâlî, İhyâ-i Ulûmi'ddin/Kuhlü'l-Basar" şeklinde verilen dipnot neyi ifade etmektedir? *Kuhlü'l-Basar* adlı eserin son dönem şii bilginlerden Abbâs el-Kummî'ye (ö. 1941) ait olduğunu yazar bilmekte midir? Hâlbuki söz konusu edilen rivayet klasik kaynaklardan Bezzâr'ın *Müsned*'i (15/294), Ebu's-Şeyh'in *Ahlâku'n-nebî*'si (no: 170) ile Kâdî İyâz'ın *eş-Şifâ*'sında (s. 123) geçmektedir. Üstelik Heysemî rivayetin râvileri arasında hadisleri kabul edilemez (münker) bir râvi olduğunu belirtmiştir (8/576). Benzer şekilde mağara arkadaşlarından bahseden hadisin kaynağı İbn Kesîr'in *el-Bidâye*'si yerine "Buhârî, Büyû', 98; Müslim, Zikir, 100" şeklinde verilse daha uygun düşecektir. Yine Hz. Peygamber'in bir sefer esnasında yemek hazırlanmasına çalı çırpı toplayarak katkıda bulunmasını anlatan rivayetin kaynağı olarak Kastallânî'nin *el-Mevâhibü'l-ledünniyye*'sinin verilmesi, bu metnin O. Nuri Topbaş'ın bir yazısından² kopya edildiğini ele vermektedir. (Diğer örnekler için bkz. dipnot 89 "Haysemî"; dipnot 90 "Deylemî"; dipnot 99 "Camîu's Sağîr"; dipnot 106 "Kütüb-ü Sitte"; dipnot 140 "Aclûnî"; dipnot 138 "Bezzar, Mecmau'z Zevaid"; dipnot 65 ve 161 "el-Kenz"). Ayrıca rivayetlerin sıhhat durumları hakkında bilgi verilmesinin, ya da kitap muhtelif halk kesimlerine hitap ettiği için kullanılan tüm rivayetlerin makbul hadislerden seçilmesinin daha uygun olacağını ifade etmek gerekir.

Eserde hadisler tahkiye üslubuyla tercüme edildiği için Hz. Peygamber'e nispet edilen sözlerin koyu renkle belirginleştirilmesi, hadis

² <https://www.islamveihsan.com/imtiyazli-kul-olur-mu.html>, 06.10.2019.

metnini tamamlayıcı unsurlardan ayırt etmeyi kolaylaştıracaktır. Zira yazarın da mukaddimesinde dikkat çektiği “Benim sözlerimi duyup anladıktan sonra bozmadan başkasına aktaran” şeklindeki nebevî uyarı, her ne kadar manen rivayete müsaade edilmiş olsa da, kitabi bir eserde metne sadık kalmayı gerektirir. Okur, Hz. Peygamber’e isnad edilen metnin aslını takip edebilmelidir.

Rivayetleri hikâyeye dönüştürme çabası kimi zaman bariz hatalara yol açabilmiştir. s. 39’da anlatılan Hz. Osman-Selman-ı Farisi diyalogu böyle bir hatanın sonucudur. Abdest konusundaki rivayetleri bir araya getirme arzusu, yazarı büyük bir hataya sevk etmiştir. Şöyle ki yazarın zikrettiği Selman rivayetindeki şahıs Hz. Osman değil, tâbiûndan Ebû Osmân en-Nehdî’dir. Selmân, ona beş vakit namazın günahları ağacın yapraklarının dökülmesi gibi dökeceğini Hz. Peygamber’in uygulamasını taklit ederek anlatmaktadır.³ Diğer rivayet ise Hz. Osman’ın, Rasûlullah’ın abdest almasını gösterdiği ve abdest alıp iki rekat namaz kılan kimsenin günahlarının bağışlanacağını müjdeleyen sözünü naklettiği hadistir.⁴ Bu rivayette de yazarın zikrettiği beş vakit namazın vakitler arası günahları affa vesile olacağına dair kısım ile iyiliklerin kötülükleri gidereceğini bildiren cümlesi bulunmamaktadır. Dolayısıyla yazarın s. 40’ta verdiği uzun rivayetin kaynağını kontrol etmesi gerekmektedir. Yine s. 141’de “(Hz. Peygamber) sözüne devam etti” denilerek benzer muhtevadaki hadislerin peş peşe söylendiği izlenimi verilmiştir. Oysa rivayetlerde söz konusu rivayetlerin aynı yerde söylendiğine dair bir bilgiye rastlanmamıştır. Aynı şekilde s. 144 ve s. 149’daki rivayetler de delilsiz bir şekilde aynı konuşmanın parçaları olarak sunulmuştur. s. 150’de ilk paragrafta anlatılmak istenen mevzu ise kapalı kalmıştır.

Bir başka yerde yazar Hz. Peygamber’in vefatından sonra vuku bulmuş bir hadisede Peygamber’in de bulunduğunu zikredivermiştir (s. 81) Hz. Ebû Bekir’in Nuaymân ile yaptığı bu yolculuğun asr-ı saadette yaşandığına dair bir bilgi kaynaklarda yer almamaktadır. Ayrıca ona “Hımâr” lakabının verilmiş sebebi olarak zikredilen bilginin (s.80) kaynağının mutlaka verilmesi gerekir.

Kitaptaki bazı rivayetlerin kaynakları hiç zikredilmemiştir (örn. s. 35-37; s.81-82; s. 123’te ashabin sözü olarak verilen kısım; s. 149’da ikinci rivayet; s. 151). Kullanılan kaynakların bir listesinin verilmemesi de bir diğer önemli eksikliklerdir. Örneğin 65 nolu dipnotta “el-Kenz” şeklinde verilen eserin hangi eser olduğu anlaşılamamaktadır. *Kenzu’l-ummâl* kastedildiği

³ Bkz. Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 39/111.

⁴ Buhârî, *Vudû*, 23; Müslim, *Tahâret*, 3.

akla gelse 5 ve 161 nolu dipnotta hem “el Kenz”in hem de “Kenzü’l-ummâ”in ayrı ayrı zikredilmiş olması kafa karışıklığına yol açmaktadır.

Eserde dikkat çeken yazım hatalarından bazısına işaret etmek uygun olacaktır. Bu anlamda, “Hüsn-ü zan” yerine “hüsn-i zan” (s. 69); “Bir günez” yerine “Bir gün” (s. 39); “ashap” yerine “ashâb” (s. 76 vd.); “Nesei” yerine “Nesâî” (s. 79); “Haysemi” yerine “Heysemî” (s. 96); “Abdullâh b. Câbir” yerine “Câbir b. Abdullâh” (s.99) yazılması doğru olacaktır.

2. Çocuk ve gençlere yönelik hazırladığı pek çok kitabı bulunan Mısırlı yazar Ebû Ammâr Mahmûd el-Mısırî'nin *Minhâcü't-tıflî'l-müslim* adlı çalışması ise yüzden fazla hadisin şerhini içeren, hadislerin muhtevalarıyla ilgili çeşitli hikâyelere yer veren çocuklar için hazırlanmış bir eserdir. “Kendisini örnek alıp hayat tarzına uygun bir yaşam tarzı ortaya koymadan cennette kendisiyle birlikte olma saadetini erişilemeyen Hz. Peygamber’in hadisleri eşliğinde yaşamının” ipuçlarını sunma gayesiyle telif edilen kitabın bir kısmı, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis öğretim üyelerinden Prof. Dr. Adil Yavuz tarafından Türkçeye çevrilmiştir. *Hadis ve Hikâyelerle Müslüman Çocuğa Yol Haritası* başlığıyla yayınlanan bu kitap, 102 konu altında hadislere yer veren eserin ilk 44 konusunu içermektedir. Mütercim, eserin ilmî ve akademik bir kaygı ile yazılmadığına, bu sebeple sistematik olmadığı ve derlenen bilgilerin kaynaklarının belli bir uyum içinde verilmediğine dikkat çekmiş, eserin bu özelliğini muhafaza adına kitabı olduğu gibi çevirdiğini beyan etmiştir (s.10-11). Çevirenin de vurguladığı üzere, kitapta “serbest konuşan bir vaiz üslubu” hâkimdir. Yazar, eseri sanki karşısındaki bir çocuk grubuna konuşur gibi kaleme almıştır. Konuların daha iyi kavranması için birçok yerde hadislerden alınması gereken dersleri maddeler halinde sıralamıştır. Zikredilen hadislerin kaynaklarının yanı sıra sıhhat durumları hakkında bilgi verilmesi yerinde olmuştur. Eserde, çevirinin anlaşılır ve akıcı olmasına oldukça özen gösterildiği, konulara sıra numarası verildiği, imla ve noktalama hatalarının asgari düzeye çekildiği görülmektedir.

Eserde zühul eseri olarak görülen birkaç hata ve bazı teklifler şunlardır: 114 nolu dipnotta Beyhakî'nin eserinin adı “Kitâbu’l-edeb” yerine “Kitâbu’l-Âdâb”; 184 nolu dipnottaki eser de “İbnü’s-Selâm” yerine “İbnü’l-İslâm” olmalıdır. Ayrıca kitabın aslında ilgili dipnotta hadisin numarası 168 yerine 167 olarak verilmiştir. Elbânî'nin eseri zikredilirken birçok yerde *Sahîhu’câmi* şeklinde harf düşmesi olmuştur. 172 nolu dipnotta Arapça ibareler baskı hatasından okunamamaktadır. Bazı eserlerin yazar adının kitabın aslında bulunmaması bir eksiklik. Bu eksiklik çeviride de kendini hissettirmektedir (bkz. dipnot no: 98). Bazı hadislerin kaynağının hadis numarası ile bazısının cilt ve sayfa numarası ile verilmesi uyumu

bozmaktadır. Teknolojik imkânların kaynaklara ulaşmayı kolaylaştırdığı günümüzde, en azından çeviride, dipnotlar arası birlikteliğin sağlanması beklenirdi. Yine sadece Ahmed b. Hanbel'in eseri için *age* kısaltmasının kullanılmasının göze battığı ifade edilmelidir. 94 nolu dipnottaki "İbnü'l-İslâm" ifadesi "İslamoğlu" yerine "İslâm evlâdı" veya "İslam'ın Çocuğu/Müslüman Çocuk" şeklinde çevrilse daha uygun olacaktır. Ayrıca eser isimlerini tercüme etmeye gerek var mıdır, varsa neden diğer eserlerde bu yapılmamıştır? Şayet tercüme edilecekse karışıklığa sebebiyet vermemek için kaynakça kısmında verilmesi kanaatimizce daha doğru olacaktır. Nitekim 227 nolu dipnottaki eser ismi ilk geçtiği yerde tercüme edilmemiştir.

Eserin kalan kısmının tercüme edilmesinin, dipnotlardaki bilgilerin belli bir sistematığa kavuşturulmasının ve kullanılan tüm kaynakların zikredildiği bir kaynakça eklenmesinin eseri daha istifadeli kılacağı muhakkaktır. Ayrıca eserin aslında bulunan resimlerin çeviriye de eklenmesi veya konularla alakalı resimlendirme yapılması kitabı çocuklar nezdinde daha cazip hale getirecektir.

Zikredilen eksik yanlarına rağmen bu iki çalışma başta gençler olmak üzere herkese tavsiye edilebilir. Bununla birlikte Allah Rasulü'nün hayatından ve konuşmalarından kesitler sunan bu tür öyküleri ya edebiyatta behresi olan hadisçilerin, ya da hadis usulü okumuş veya hadisçi birinden destek almış bir edebiyatçının yazmasının, ayrıca bir pedagog veya eğitimci tarafından son halinin gözden geçirilmesinin önemli olduğu vurgulanmalıdır. Ayrıca asr-ı saadette yaşanmış bir hadiseyi, günümüze ulaşmamış yönlerini hayalden tamamlamak suretiyle anlatmak yerine, Mısır'ın eserinde çokça örneği olduğu üzere, kurgulanan farklı hikâyelerde okura iletilmek istenen mesajı kuvvetlendirme gayesiyle hadislerden iktibas yapmak yahut Hz. Peygamber'in anlattığı veya yaşadığı bir hadiseyi bir anlatı şeklinde öykünün içine yerleştirmek daha uygun olacaktır. Bu tarz ürünlerin sayı ve nitelik bakımından artması için genç araştırmacı ve edebiyat meraklılarına yönelik öykü yarışmaları düzenlenmesi, edebiyatın usta kalemlerinin vereceği eğitim ve seminerler ile hadis okuma ve anlamaya yönelik programlar tertip edilmesi, farklı dillerde kaleme alınmış mevcut literatürün tespitinin yapılıp önemli eserlerin imam hatip okulları ve ilahiyat fakülteleri kütüphaneleri başta olmak üzere çeşitli kütüphanelerde bir araya getirilmesi gibi çalışmalar büyük önem arz etmektedir.